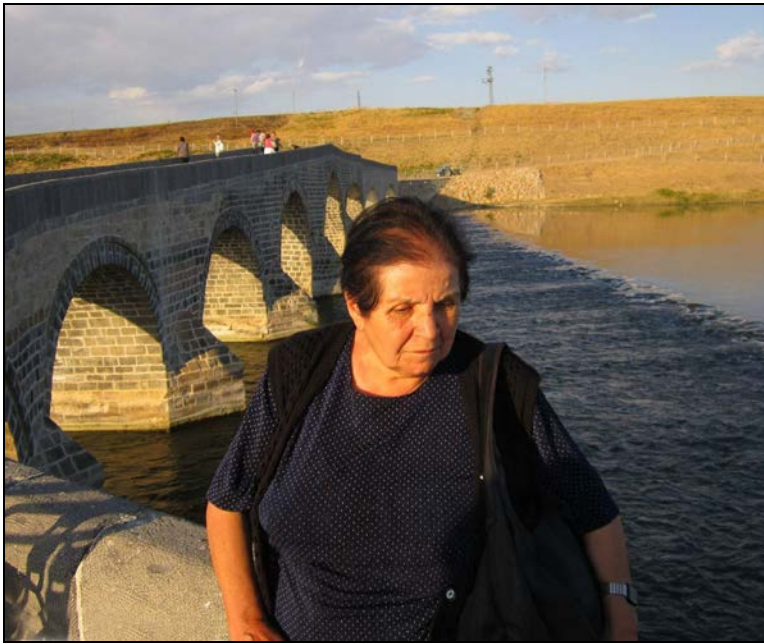

ԳԻՏԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

ԲԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԴԵՊԻ ԲԱՆԱՀԱՎԱՔՉՈՒԹՅՈՒՆ. ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ (1940-2020)

Սվետլանա Վարդանյանը Արևմտյան Հայաստանում.
Սուլուխի կամուրջը և Արածանի գետը

2020 թ. հոկտեմբերի 1-ին երկրային կյանքից հեռացավ բանագետ, բանահավաք, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի երկարամյա աշխատակից Սվետլանա Ավետիսի Վարդանյանը:

Ս. Վարդանյանը ծնվել է 1940 թ. մայիսի 23-ին Բաքվում, մանկավարժների ընտանիքում: Ծնողները Բաքու էին տեղափոխվել Արցախի Հանրապետության շրջակայքում, ծագումով Տումի և Տոլ գյուղերից էին (այն ժամանակ՝ ԼՂԻՄ Հանրապետության շրջան): Սվետլանան հազիվ մեկ տարեկան էր, երբ հայրը մեկնում է ռազմաճակատ և զոհվում Հայրենական մեծ պատերազմում: Այդ տարիներին մայրը՝ Քնարիկ Եղյանը, Սվետլանայի հետ վերադառնում է Արցախ, որտեղ սկսում է աշխատել Հանրապետության միջնակարգ դպրոցում՝ որպես կենսաբանության ուսուցչուհի: Ս. Վարդանյանը 1947-1952 թթ. սովորել է Հանրապետության միջնակարգ դպրոցում, այնուհետև, երբ ընտանիքով տեղափոխվել են

Երևան, ուսումը շարունակել է մայրաքաղաքի թիվ 6 միջնակարգ դպրոցում (1952-1957):

1957-ին Սվետլանա Վարդանյանն ընդունվում է Երևանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի հայկական բաժին, որն ավարտում է 1962-ին. հուլիսի 6-ին պետական քննական հանձնաժողովի որոշմամբ նրան տրվում է «Ֆիլոլոգ - հայոց լեզվի և գրականության դասատու» որակավորում:

Սվետլանա Վարդանյանը 1963 թ. մայիսի 3-ին աշխատանքի է անցնում նորաստեղծ Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտում, որը հիմնադրվել էր 1959-ին՝ ՀՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի պատմության ինստիտուտի հնագիտության բաժնի և ազգագրական խմբի հիման վրա: 1960-ին Գրականության ինստիտուտից Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ էր տեղափոխվել Հայ բանահյուսության բաժինը՝ կազմելով նորաբաց ինստիտուտի երեք հիմնական ուղղություններից մեկը՝ հնագիտության և ազգագրության հետ մեկտեղ: Ս. Վարդանյանը աշխատանքի է անցնում ՀՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի հենց այդ բաժնում, որն այդ ժամանակ կոչվում էր Ժողովրդական բանահյուսության բաժին, և մինչև իր մահն աշխատում է այնտեղ. սկզբում՝ որպես ավագ լաբորանտ (1963-1970), այնուհետև՝ կրտսեր գիտաշխատող (1970-1986), գիտաշխատող (1986-1991) և ավագ գիտաշխատող (1991-2020):

Հայ ժողովրդական բանահյուսության բաժինն ինստիտուտի միակ բանագիտական բաժինն էր այդ ժամանակ, հետագայում՝ 1972 թ. հոկտեմբերի 1-ից կազմավորվում է Բանահյուսական սկզբնաղբյուրների վավերագրման բաժինը (Սարգիս Բարդուղիմեոսի Հարությունյանի ղեկավարությամբ), որտեղ աշխատելու համար տեղափոխվում են Ռ.Հ. Գրիգորյանը, Վ.Գ. Սվազյանը, Վ.Շ. Սահակյանը և նրանց հետ նաև Ս. Վարդանյանը՝ սկսած 1973-ից: Այդպիսով, 1973-1991 թթ. նա իր հետազոտական աշխատանքն իրականացրել է Բանահյուսական սկզբնաղբյուրների վավերագրման բաժնում, որը 1991-ից վերանվանվեց Բանահյուսության տեսության և պատմության բաժին. Այստեղ Ս. Վարդանյանը զբաղվել է «Թիֆլիսի հայ բանագիտական դպրոցը» թեմայով:

Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտում աշխատելու տարիներին՝ 1971-1972 թթ., Ս. Վարդանյանը մասնակցել է բանահյուսական արխիվի վերլուծական վավերագրման կոլեկտիվ աշխատանքին, որի մեջ ներգրավված են եղել երկու բանագիտական բաժինների գրեթե բոլոր գիտաշխատողներն ու լաբորանտները: Այնուհետև՝ 1973-1976 թթ., նա ընդգրկված էր հայ ժողովրդական 16 հազար երգ-խաղիկների մոտիվային համաբարբառ և գիտական համահավաք կազմելու կոլեկտիվ աշխատանքում (ղեկավարներ՝

բ.գ.դ. Ի.Գ. Լևին, բ.գ.դ. Ս.Բ. Հարությունյան): Երգ-խաղիկների մոտիվային համաբարբառի հիման վրա կազմվել է մինչև հինգ տարբերակ ունեցող երգերի համահավաք ժողովածու:

1982 թ. մարտի 10-ին Ս. Վարդանյանին շնորհվել է բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան՝ «բանահյուսություն» մասնագիտությամբ, «Տիգրան Նավասարդյանի կյանքն ու գործը» թեմայով ատենախոսությունը պաշտպանելու համար: Պաշտպանությունը կայացել է 1981 թ. հունիսի 30-ին Թբիլիսիում՝ Վրացական ԽՍՀ Շոթա Ռուսթավելու անվան վրաց գրականության պատմության ինստիտուտում: Ատենախոսը քանակական վերլուծությունների մեթոդով ներկայացրել է Տ. Նավասարդյանի ժողովրդագիտական ժառանգությունը:

Ս. Վարդանյանը դասախոսել է 1990-ականներին Երևանում ստեղծված մի շարք մասնավոր բուհերում. 1994-1998 թթ.՝ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետում, 1997-2008 թթ.՝ Մովսես Խորենացու անվան համալսարանի ռոմանո-գերմանական ֆակուլտետում, 2003-2004 թթ.՝ Ֆիրդուսու համալսարանի արևելագիտության ֆակուլտետում:

Բանահավաք-բանագետի գիտական աշխատանքները երկու խոշոր ուղղությամբ են զարգացել՝ հետազոտական և տեքստաբանական, և երկու դեպքում էլ նա կարևոր ներդրումներ է կատարել հայ բանագիտության մեջ:

Որպես բանագետ-հետազոտողի՝ Ս. Վարդանյանին կարելի է անվանել բանագիտության պատմաբան. նրա հետաքրքրության տեսադաշտում ի սկզբանե եղել են հայ բանագիտության պատմության դեռևս չուսումնասիրված խնդիրները, առանձին բանահավաքների կյանքի և գործի ուսումնասիրությունը՝ սկսած XIX դ. 50-ականներից: Այսպես, նրա երկու մենագրությունները նվիրված են Տիգրան Նավասարդյանի և Միքայել Միանասարյանցի՝ հայ բանագիտության զարգացման մեջ կարևոր ներդրում ունեցած երկու նշանավոր ներկայացուցիչների կյանքի ու գիտական վաստակի ամբողջական ուսումնասիրությանը (Бардоян 1991, Վարդանյան 2002ա):

«Տիգրան Նավասարդյանի ավանդը հայ բանագիտության մեջ» (ռու.) մոտ 50-էջանոց աշխատությունում (Бардоян 1991) Ս. Վարդանյանն արխիվային վավերագրերի և տպագիր աղբյուրների հիման վրա ուսումնասիրել ու գնահատել է բանահավաք-հրատարակիչ, բառարանագիր Տիգրան Նավասարդյանի (1861-1927) կյանքն ու հանրային գործունեությունը, բանագիտական բազմակողմանի և հարուստ ժառանգությունը, հրատարակչական գործունեությունը:

Նավասարդյանի բանագիտական գործունեությունը, սակայն, չէր սահմանափակվում միայն բանահյուսական ստեղծագործությունների գրառմամբ

և հրատարակմամբ: Նա XIX դարավերջի և XX դարասկզբի հայ իրակա-նության մեջ կազմակերպել է լայնածավալ շարժում՝ ստեղծելով բանահավաք-ների մի ամբողջ բանակ (տե՛ս Барданын 1991, 15-24), որոնք տարբեր ազգա-գավառներից բանահյուսական նյութեր են գրառել և ուղարկել Նավասարդ-յանին: Եվ ահա Ս. Վարդանյանն ամենայն մանրամասնությամբ հետազոտում ու ներկայացնում է այն բոլոր բանահավաքներին, որոնք աշխատակցել են Նավասարդյանին, բանասացներին, ինչպես նաև քանակական վերլուծությամբ ներկայացնում է գրառված ողջ նյութը՝ ըստ ժանրային կազմի և ըստ գրառման աշխարհագրության (Барданын 1991, 25-41):

Ս. Վարդանյանի ուշադրությունից չի վրիպել նաև հայագետ-բանա-գետի՝ բարբառագիտության մեջ ունեցած ներդրումը, որի ապացույցն է Ս. Նավասարդյանցի «Բառգիրք Արարատեան բարբառի» հետազոտությունը (Տփիսիս, 1903): Վերջինիս մեջ տեղ գտած 5000 ոճերի ու դարձվածքների հետ բերված են նաև գյուղատնտեսական գործիքների ու դրանց առանձին մասերի, թռչունների, կենդանիների, բույսերի և ծառ ու ծաղիկների տարբեր տեսակների բուն ժողովրդական բարբառային բազմատեսակ անուններ, որոնք բացակայում են գրական լեզվում: Ս. Վարդանյանը միանգամայն ճիշտ է նկատել, որ Նավասարդյանցն իր բանահյուսական նյութերի հրատարակու-թյամբ նպաստել է նաև մեր գավառաբարբառների գրառմանը (Барданын 1991, 48-50):

Վերոհիշյալ մենագրությունից մոտ մեկ տասնամյակ անց՝ 2002-ին, Ս. Վարդանյանը հրատարակում է իր երկրորդ մենագրությունը՝ նվիրված հրա-պարակախոս, հրատարակիչ և բանահավաք Միքայել Միանսարյանցին (1830-1880) (Վարդանյան 2002ա): Ս. Վարդանյանը պատմաքննական մո-տեցմամբ և մասնագետի բանիմացությամբ հանգամանորեն վեր է հանում ու բնութագրում հանրային, մշակութային գործչի լուսավորական գաղափարնե-րը, հրատարակչական գործունեությունը, բանագիտական վաստակը, բացա-հայտում նրա բերած նորություններն ու ավանդը բանահյուսական նյութի ուսումնասիրման գործում: Մենագրության մեջ Ս. Վարդանյանը, բնականա-բար, կենտրոնանում է Մ. Միանսարյանցի նշանավոր «Քնար հայկական» ժո-ղովածուի վերլուծության վրա, ներկայացնում դրա հրատարակման դրդա-պատճառները, ժողովածուի կառուցվածքը, բնագրերի դասակարգման և մա-տուցման սկզբունքները (Վարդանյան 2002ա, 47-90): Ժողովածուում ընդ-գրկված բնագրերի մեծ մասը, ինչպես նկատում է աշխատության հեղինակը, հետագայում, իբրև վստահելի ու արժանահավատ սկզբնաղբյուրներ, մտնում է գիտական շրջանառության մեջ՝ նպաստելով հայագիտական տարբեր ոլորտների հետազոտական աշխատանքներին (Վարդանյան 2002ա, 89):

Նախքան Մ. Միանսարյանցին նվիրված մենագրության հրատարակումը Ս. Վարդանյանը նրա գործունեության առանձին ոլորտների վերաբերյալ հրապարակումներ է լույս ընծայել տարբեր գիտական պարբերականներում (Վարդանյան 1995, 1997ա, 1998ա, 1999ա, 2000գ) և պետերբուրգյան «Լավրովյան ընթերցումներ» գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում (Бардамян 1998): Տիգրան Նավասարդյանի գործունեությանը նույնպես Ս. Վարդանյանը նվիրել է առանձին հրապարակումներ ու զեկուցումներ Հայաստանի գիտական մամուլում և հանրապետական գիտաժողովներում (Վարդանյան 1974, 1976, 1980բ, 2017ա), ինչպես և համամիութենական գիտաժողովում, որն անցկացվել է Երևանում (Бардамян 1978):

Տարբեր տարիներին գրած հոդվածներում, հաղորդումներում ու զեկույցներում Ս. Վարդանյանն անդրադարձել է նաև մի շարք այլ բանագետ-բանահավաքների կյանքին ու գործունեությանը և նրանց գիտական ավանդի քննությանը: Այդ հրապարակումների թվում են Պողոս Մուրադյանի (Վարդանյան 1980ա), Գևորգ Տեր-Աղեքսանդրյանցի (1840-1890) (Վարդանյան 2004բ), Գևորգ Շերենցի (1848-1921) (Վարդանյան 2005, 2006ա), Հովսեփ Օրբելու (1887-1961) (Վարդանյան 2013) մասին գրված հաղորդումներն ու զեկույցը, ինչպես և Երվանդ Լալայանի (1864-1931) բանահյուսական գրառումների վերլուծություններն ըստ առանձին երկրամասերի՝ Զավախք, Վարանդա, Գանձակ, որոնք ամփոփված են երկու հոդվածներում և մեկ հաղորդման մեջ (Վարդանյան 2014ա, 2015բ, 2016):

Առանձին բանագետ-բանահավաքների գործունեությունը ներկայացնող ուսումնասիրություններն առավել լայն համապատկերում են դիտարկվում Ս. Վարդանյանի՝ թիֆլիսահայ բանագիտական մտքի պատմությանը նվիրված հրապարակումներում, որոնցում հեղինակը ներկայացնում է XIX դ. երկրորդ կեսից Թիֆլիսում ձևավորված հայ բանագիտական դպրոցը և նրա ունեցած հսկայական դերը բանահյուսության գրառման, հրատարակման, և ուսումնասիրության աշխատանքները համակարգելու, գիտական որոշակի սկզբունքներով ու մոտեցումներով իրականացնելու գործում (Бардамян 2003, Վարդանյան 2011ա): Երախտաշատ մտավորականների մշակութային ժառանգության հանգամանալից ու բազմակողմանի վերհանումը կարևոր է ոչ միայն նրանց խոշոր վաստակը արժևորելու, այլև հայ բանագիտության պատմությունն ամբողջացնելու առումով:

Բանագիտության պատմությունն ուսումնասիրելուն զուգահեռ՝ Ս. Վարդանյանն ինքն էլ տարբեր տարիների մասնակցել է բանահավաքչական արշավախմբերի կամ իր նախաձեռնությամբ գործուղման մեկնել Հայաստանի տարբեր շրջաններ և հիմնականում Արցախ՝ բանահյուսական նյութեր գրառելու:

Այդպիսով, բանագիտության պատմության հարցերից զատ, որոնք, իհարկե, կազմում են Ս. Վարդանյանի գիտական հետազոտությունների գերակշիռ մասը, նա զբաղվել է նաև Հայաստանի առանձին գավառների բանահյուսական ժառանգության հետազոտությամբ: Այս առումով առանձնանում են հատկապես հայրենի Արցախի բանահյուսական ժառանգությանը նվիրված զեկուցումներն ու հրապարակումները, որոնք մեծ մասամբ կատարված են սեփական դաշտային գրառումների հիմքով: Դրանցում քննվում են ամենատարբեր բնույթի խնդիրներ՝ Արցախի բանասացների ու զվարճախոսների, արցախյան ազատամարտի բանահյուսության և տարածաշրջանի բանահյուսական այլևայլ ժանրային դրսևորումների՝ ծիսերգերի, զվարճախոսությունների տեղական առանձնահատկությունների վերաբերյալ (Վարդանյան 1970, 1971, 1992, 1994, 1999թ, 2002թ, 2006գ, 2007ա, 2007բ, 2007գ, 2019): Ուշագրավ է, օրինակ, պատերազմական զվարճախոսությունների քննությունը. ներկայացնելով դրանց հիմնական մոտիվներն ու յուրահատուկ գծերը՝ հեղինակը բարձր է գնահատում դրանց՝ «*ծայրահեղ իրավիճակներում ժողովրդի ոգու անպարտելիությունն ու հարստությունը պահպանող խորհուրդը*» (Վարդանյան 2000թ, 2006գ):

1994-ից ձեռնամուխ լինելով Բաքվից և ժամանակակից Ադրբեջանի տարածքի այլ բնակավայրերից բռնագաղթած հայերի բանահյուսության ուսումնասիրմանը՝ Ս. Վարդանյանը միայն 1994-1999 թթ. գրառել է ութ հարյուր միավոր բանահյուսական և ազգագրական նյութ, որի քննության տարբեր դրվագներ ներկայացրել է հանրապետության գիտական մամուլում և գիտաժողովներում (Վարդանյան 1999թ, 2000ա, 2004ա, 2011թ):

Ինչպես երևում է, Ս. Վարդանյանի բանահավաքչական գործունեության հիմնական թիրախը եղել է հայրենի Արցախի և հատկապես Հաղորթի շրջանի, նաև Բաքվի հայերի բանահյուսական ժառանգությունը, սակայն տարբեր տարիներին և մանավանդ իր գործունեության վերջին երկու տասնամյակներին նա միայնակ կամ գործընկերների հետ միասին ոչ-մեծածավալ նյութեր է հավաքել Հայաստանի տարբեր շրջաններում, որոնք, արխիվային հին նյութերին զուգահեռ, ներկայացրել է (նաև հեղինակակցությամբ) տարբեր գիտաժողովներում: Օրինակ, Երևանում կայացած հանրապետական գիտաժողովում զեկուցել է Էջմիածնի շրջանում հավաքած բանահյուսական նյութերի մասին (Վարդանյան 1987), Գյումրիում Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությանը նվիրված հանրապետական նստաշրջանում Շիրակի բանահյուսության վերաբերյալ արխիվային նյութեր է ներկայացրել Էսթեր Խեմչյանի հեղինակակցությամբ (Խեմչյան, Վարդանյան 2007), Հասմիկ Մարգարյանի հեղինակակցությամբ «Հայ ժողովրդական մշակույթ» երկամյա գիտա-

ժողովներում զեկուցել է Արմավիրի մարզի և Արարատի մարզի Վեդու շրջանի, ինչպես և քրդախոս սիրիահայերի բանահյուսական և ազգագրական ավանդույթների մասին (Վարդանյան, Մարգարյան 2010, 2014, 2018):

Մասնագիտական հիմնական հետաքրքրությունների առանցքի շուրջ են ագուցվում նաև Ս. Վարդանյանի՝ բանագիտական տեսական և գործնական հետաքրքրաշարժ խնդիրների վերաբերյալ փոքրածավալ հետազոտությունները, որոնց մասին նա զեկուցել է տարբեր գիտաժողովներում: Այսպես, օրինակ, քննության նյութ է դարձրել քաղաքական գործիչների շուրջ ստեղծված բանահյուսությունը (Վարդանյան 1992), նշանավոր մշակութային անհատների հանդեպ՝ ժողովրդական բանասացների վերաբերմունքն արտահայտող գրույցներն ու հուշապատումները (Վարդանյան 2001): Ուշագրավ է նաև բանահյուսական արխիվային ֆոնդերի ուսումնասիրության խնդիրներին առնչվող զեկուցումը (Վարդանյան 1982), որը Ս. Վարդանյանի գործունեության այս ոլորտի տեսական ամրագրումն է:

Բանագիտական աշխատությունների և բանահյուսական ժողովածուների արժևորման հարցում կարևոր են նաև Ս. Վարդանյանի՝ ժամանակակից բանագետների գիտական վաստակի գնահատմանը նվիրված հաղորդումը (Վարդանյան 2014բ) և գրախոսությունները (տե՛ս մատենագիտության վերջին բաժինը): Բացի այդ, Ս. Վարդանյանը խմբագրել է նաև երկու գիտական մենագրություն (տե՛ս մատենագիտության առաջին բաժինը):

Հետազոտական աշխատանքին զուգահեռ՝ Ս. Վարդանյանն իր կյանքը նվիրել է բանահավաքչությանն ու տեքստաբանական աշխատանքին: Սեփական գրառումներից զատ՝ հսկայական գործ է արել արդեն գրառված բանահյուսական նյութեր դասակարգելու և ժողովածուներ կազմելու ուղղությամբ: Նրա մասնակցությամբ կազմվել և հրատարակվել են մի շարք արժեքավոր բանահյուսական ժողովածուներ, ինչպիսիք են Բաքվի հայերի բանահյուսությանը նվիրված, Ալվարդ Ղազիյանի համահեղինակությամբ պատրաստված ժողովածուն [Ղազիյան, Վարդանյան 2004 (կազմ.)], Էսթեր Խենճյանի հետ գործակցությամբ հրատարակված Հովհաննես Հովսեփյանի «Ղարաղաղահայերի բանահյուսությունը» ժողովածուն, որը լույս է տեսել որպես նույն հեղինակի «Ղարաղաղի հայերը» երկհատորյակի երկրորդ հատոր [Վարդանյան, Խենճյան 2009 (կազմ.)]: 2013-ին Ս.Բ. Հարությունյանի ղեկավարությամբ Բանահյուսության տեսության և պատմության բաժնի հետազոտական խումբը, որի կազմում էր նաև Ս. Վարդանյանը, հրատարակության է պատրաստել Կարսի հայերի բանահյուսական ժառանգության բազմաթիվ արխիվային նմուշներ ամփոփող ժողովածուն [Հարությունյան, Վարդանյան, Խենճյան, Ղռեջյան, Խենճյան 2013 (կազմ.)]:

Այս ուղղությամբ Ս. Վարդանյանի կատարած աշխատանքների մի մասը, սակայն, դեռ անտիպ է: Իրենց հրատարակությանն են սպասում Սարգիս Հարությունյանի, Ռոզա Գրիգորյանի և Վերժինե Սվազյանի գործակցությամբ կազմված «Հայ ժողովրդական խաղիկներ. համահավաք ժողովածու» անտիպ աշխատության առաջին հատորը, ինչպես նաև Ս. Վարդանյանի բանահավաքչական երկարուձիգ տարիների ընթացքում Արցախից կատարած գրառումներն ամբողջացնող ժողովածուն:

Սվետլանա Վարդանյանը գիտության համեստ և ժրաջան մշակ էր: Երբեք չէր խոսում իր կատարած գիտական աշխատանքների մասին, գլուխը կախ զբաղված էր հետազոտական գործով՝ առանց ավելորդ տարփողումների: Իհարկե, միշտ սիրով էր զրուցում բանահյուսության մասին, տարբեր տարիների բանահավաքչական գործուղումներում տեղի ունեցած ուշագրավ իրադարձություններ էր վերհիշում, ոգևորվում և զրուցակցին էլ ոգևորում էր՝ գրառված նոր նմուշներից մեջբերումներ անելով: Առանձնահատուկ հոգածություն էր ցուցաբերում երիտասարդ գիտաշխատողների հանդեպ, քաջալերում էր բանագիտության ուղին բռնած սկսնակներին, աջակցում՝ ինչով կարող էր:

Գործընկերները Ս. Վարդանյանին կհիշեն որպես համեստ, պարտաճանաչ և կյանքի դժվարին ու բազմապիսի բոլոր իրադրություններում միշտ բարեհամբույր անձնավորության, որը վայելում էր շրջապատի հարգանքն ու սերը:

Սվետլանա Վարդանյանի գիտական հրապարակումների ցանկ

Գրքեր (նաև կազմած և խմբագրած)

- Варданян С.А. 1991, Вклад Тиграна Навасардяна в армянскую фольклористику, Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն, հ. 18, Երևան, ՀԳԱ հրատ., էջ 5-58:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2002ա, Միքայել Միանսարյանց (1830-1880). կյանքն ու գործը, Երևան, «Մուլնի», 106 էջ:
- Ղազիյան Ա.Ս., Վարդանյան Ս.Ա. 2004 (կազմ.), Բաքվի հայոց բանահյուսությունը (ժողովածու), Երևան, «Զանգակ», 377 էջ:
- Վարդանյան Ս.Ա., Խեմչյան Է.Հ. 2009 (կազմ.), Հովսեփյան Հ.Հ., Ղարադաղի հայերը, II, Բանահյուսություն, Երևան, «Գիտություն», 644 էջ:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2010ա (խմբ.), Մկրտչյան Ս.Ս., Տոներ, Երևան, «Գիտություն», 191 էջ:
- Հարությունյան Ս.Բ., Վարդանյան Ս.Ա., Խեմչյան Է.Հ., Ղոնջյան Լ.Խ., Խեմչյան Մ.Հ. 2013 (կազմ.), Կարս. հայոց բանահյուսական մշակույթը, Երևան, «Գիտություն», 752 էջ:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2015ա (խմբ.), Բազեյան Կ.Ռ., Աղանյան Գ.Թ., Ազգագրական էսքիզներ, Երևան, «Գիտություն», 107 էջ:

Հոդվածներ

- Վարդանյան Ս.Ա. 2007ա, Բանահյուսական նյութերի կենցաղավարումը Շուշիի շրջանում (ըստ 1970 թ. դաշտային նյութերի), Շուշին հայոց քաղաքակրթության օրրան, Շուշիի ազատագրման 15-րդ տարեդարձին նվիրված գիտաժողովի նյութեր, ՀՀ ԿԳՆ, ՀՀ ԳԱԱ, ԵՊՀ, ԼՂՀ Մշակույթի և սպորտի նախարարություն, Արցախի պետական համալսարան, Երևան, «Գիտություն», էջ 351-359:
- Խեմյան Է.Հ., Վարդանյան Ս.Ա. 2007, Շիրակի բանահյուսական ժառանգությունը (ըստ ՀԱԻ-ի բանահյուսության արխիվի նյութերի), Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. Հանրապետական 7-րդ գիտական նստաշրջանի նյութեր, ՀՀ ԳԱԱ ԾՀՀԿ, Գյումրի, էջ 248-253:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2010բ, Զանգեզուրի բանահյուսությունը Սերո Խանզադյանի գրառումներում, «Հայ ժողովրդական մշակույթ» XV: Ավանդականը և արդիականը հայոց մշակույթում. ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի 50-ամյակին նվիրված հոդվածների ժողովածու, Երևան, «Գիտություն», էջ 551-559:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2011ա, Թիֆլիսահայ բանագիտական մտքի պատմությունից, Պատմաբանասիրական հանդես, N 1 (186), Երևան, էջ 119-133:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2014ա, Զավախքի բանահյուսական մշակույթը Երվանդ Լալայանի գրառումներում (ծննդյան 150-ամյակի առթիվ), Պատմաբանասիրական հանդես, N 2 (196), Երևան, էջ 46-54:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2016, Գանձակի բանահյուսությունը Երվանդ Լալայանի գրառումներում, Պատմաբանասիրական հանդես, N 1 (201), Երևան, էջ 104-114:

Հաղորդումներ և զեկուցումներ

- Վարդանյան Ս.Ա. 1971, Բանահյուսական նյութեր Լեռնային Ղարաբաղից, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 8 (344), Երևան, էջ 88-93:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1974, Տիգրան Նավասարդյանը՝ բանագետ-բանահավաք, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 5 (377), Երևան, էջ 42-48:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1980ա, Բանահավաք Պողոս Մուրադյան, Պատմաբանասիրական հանդես, N 3 (90), Երևան, էջ 301-303:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1997ա, Միքայել Միանսարյանը՝ հրատարակիչ, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 2 (595), Երևան, էջ 98-103:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1998ա, Միքայել Միանսարյանցի մտորումները հայ երգարվեստի վերաբերյալ, Բանբեր Երևանի համալսարանի, N 1 (94), Երևան, էջ 157-160:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1999ա, Միքայել Միանսարյանցի դերը հայ բանագիտության սկզբնավորման գործում, Բանբեր Երևանի համալսարանի, N 3 (99), Երևան, էջ 56-61:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2000ա, Այլթնիկ փոխհարաբերությունների դրսևորումները բռնագաղթվածներից գրառած բանահյուսական նյութերում, Հայագիտական հանդես, N 3, Երևան, էջ 114-115:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2002բ, Պաշտամունքային տարրերը «Ալելույայի» արցախյան տարբերակներում, Պատմա-բանասիրական հանդես, N 2 (160), Երևան, էջ 148-156:

- Варданян С.А. 2003, Становление и развитие школы фольклористики тифлисских армян. Археология, этнология и фольклористика Кавказа. Материалы международной конференции, Ереван, 17-18 ноября 2003, Институт археологии и этнографии НАН РА, Армянский центр этнологических исследований «Азарашен», Первопрестольный Святой Эчмиадзин, с. 369-372.
- Վարդանյան Ս.Ա. 2004ա, Բաքվից բռնագաղթած հայերի հոգևոր մշակութային ավանդները, «Մովսես Խորենացի» գիտական, պատմաբանասիրական, բնագիտական հանդես, N 4, Երևան, էջ 26-30:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2004բ, Գևորգ Տեր-Ալեքսանդրյանց (1840-1890), «Հայ ժողովրդական մշակույթ» XII. հանրապետական գիտաժողովի նյութեր (Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աշճյանի հիշատակին), ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ, Երևան, «Մուլնի», էջ 158-163:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2005, Գևորգ Շերենց (1848-1921 թթ.), Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 3, Երևան, էջ 183-187:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2006ա, Գևորգ Շերենցը՝ բանագետ-բանահավաք, «Հայ ժողովրդական մշակույթ» XIII. նյութեր հանրապետական գիտական նստաշրջանի (նվիրվում է պրոֆեսոր Դերենիկ Վարդումյանի հիշատակին), ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ, Երևան, «Գիտություն», էջ 264-268:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2006բ, Միջազգային գիտաժողով՝ Լեոնային Ղարաբաղում, «Մովսես Խորենացի» գիտական, պատմաբանասիրական, բնագիտական հանդես, N 1-2, Երևան, էջ 3-7:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2007բ, «Տան սուրբ» երկույթի արցախյան դրսևորումները, «Հայ ժողովրդական մշակույթ» XIV. նյութեր հանրապետական գիտական նստաշրջանի, ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ, Երևան, «Գիտություն», էջ 311-316:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2007գ, Ժողովրդական խոսք ու զրույցի, բառուբանի դրսևորումները արցախյան ազատամարտում, «Մովսես Խորենացի» գիտական, պատմաբանասիրական, բնագիտական հանդես, N 1-2, Երևան, էջ 5-9:
- Վարդանյան Ս.Ա., Մարգարյան Հ.Ս. 2010, Ժողովրդական բառ ու բանի, կյանք ու կենցաղի դրսևորումները Արմավիրի մարզում (ըստ 2007-2009 թթ. դաշտային գործողությունների), «Հայ ժողովրդական մշակույթ» XV: Ավանդականը և արդիականը հայոց մշակույթում. ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի 50-ամյակին նվիրված հոդվածների ժողովածու, Երևան, «Գիտություն», էջ 531-541:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2011բ, Գրավոր և բանավոր վավերագրեր՝ հայ-ադրբեջանական հարաբերությունների շուրջ, «Մովսես Խորենացի» գիտական, պատմաբանասիրական, բնագիտական հանդես, N 1-2, Երևան, էջ 71-75:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2013, Հովսեփ Օրբելին՝ բանագետ-բանահավաք, Էջմիածին, N 2 (ԿԹ տարի, Բ), Երևան, էջ 102-105:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2014բ, Վաստակաշատ բանագետ-ժողովրդագետը (Վերծինե Սվազյանի ծննդյան 80-ամյա հոբելյանի առթիվ), Պատմաբանասիրական հանդես, N 1 (195), Երևան, էջ 283-289:

- Վարդանյան Ս.Ա., Մարգարյան Հ.Ս. 2014, Քրդախոս սիրիահայերի բանահյուսական և ազգագրական ավանդույթները, «Հայ ժողովրդական մշակույթ» XVI: Ավանդականը և արդիականը հայոց մշակույթում. Դերենիկ Վարդումյանի ծննդյան 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ, Երևան, «Գիտություն», էջ 133-141:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2015թ, Վարանդայի բանավոր մշակույթը Երվանդ Լալայանի և նրա թղթակից-բանահավաքների գրառումներում, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 2 (644), Երևան, էջ 356-367:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2017ա, Տիգրան Նավասարդյանի կյանքն ու բանահավաքչական գործունեությունը, էջմիածին, N 2 (ՀԴ տարի, Բ), Երևան, էջ 149-156:
- Վարդանյան Ս.Ա., Մարգարյան Հ.Ս. 2018, Բանահյուսական և ազգագրական նյութերի կենցաղավարումը Արարատի մարզի Վեդու տարածաշրջանում, Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի աշխատություններ, N 1. «Հայ ժողովրդական մշակույթ» XVII. Ավանդականը և արդիականը հայոց մշակույթում (Ստեփան Լիսիցյանի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված ժողովածու), Երևան, ՀԱԻ հրատ., էջ 484-490:

Ձեկուցման հիմնադրույթներ

- Վարդանյան Ս.Ա. 1970, Լեռնային Ղարաբաղի զվարճախոսներն ու զվարճախոսությունները, Երիտասարդական գիտական նստաշրջան. ՀՍՍՀ ԳԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի երիտասարդ գիտաշխատողների նստաշրջան՝ նվիրված Հայաստանում խորհրդային իշխանության հաստատման 50-ամյակին (10-11 դեկտեմբերի 1970 թ.). Աշխատանքի ծրագիրը և զեկուցման թեզիսները (խմբ. Բ.Ն. Առաքելյան), Երևան, էջ 12:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1976, Տիգրան Նավասարդյանի բանահավաքչական ժառանգությունը (քանակական վերլուծման փորձ), Թեզիսներ Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի 1974-1975 թթ. ազգագրական-բանահյուսական դաշտային աշխատանքներին նվիրված գիտական նստաշրջանի (դեկտեմբերի 23-24), պատասխանատու խմբագիրներ՝ Ս.Բ. Հարությունյան, Ա.Մ. Նազինյան, Դ.Ս. Վարդումյան), Երևան, էջ 19-20:
- Варданян С.А. 1978, Географическая и хроносоциологическая документация фольклорного наследия Тиграна Навасардяна. Всесоюзная сессия, посвященная итогам полевых этнографических и антропологических исследований 1976-1977 гг. Тезисы докладов (ред. В.Н. Басилов, Д.С. Вардумян), 19-22 апреля 1978, Ереван, с. 187-188.
- Վարդանյան Ս.Ա. 1980թ, Տիգրան Նավասարդյանը՝ բառարանագիր, Երիտասարդ գիտնականների IV կոնֆերանս՝ նվիրված Վ.Ի. Լենինի ծննդյան 110-ամյակին (1980 թ. փետրվարի 26-27). Ձեկուցումների թեզիսներ (խմբ. Դ.Ս. Վարդումյան, Լ.Հ. Աբրահամյան), Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., էջ 26-27:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1982, Բանահյուսական արխիվային ֆոնդերի ուսումնասիրության արդի խնդիրները, Գիտական նստաշրջան՝ նվիրված ՍՍՀՄ կազմավորման

- 60-ամյակին. Զեկուցումների թեզիսներ (1982 թ. մայիսի 19-21), խմբ. Ս.Բ. Հարությունյան, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., էջ 29:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1987, Ժողովրդական բանահյուսության արդի վիճակը էջմիածնի շրջանում (ըստ 1985 թ. դաշտային նյութերի), Հանրապետական գիտական նստաշրջան՝ նվիրված 1984-1985 թթ. ազգագրական և բանագիտական դաշտային հետազոտությունների հանրագումարին. Զեկուցումների թեզիսներ (1987 թ. մայիսի 18-20), խմբ. Դ.Ս. Վարդումյան, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., էջ 93-95:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1992, Քաղաքական գործիչները՝ ժողովրդական ստեղծագործող անհատների գնահատմամբ (ըստ Լեռնային Ղարաբաղից գրաված նյութերի), Հայ ժողովրդական մշակույթի հետազոտման հարցեր (Արցախ. Գիտական նստաշրջան). Զեկուցումների հիմնադրույթներ, նվիրվում է ազգագրագետներ Զավեն Խառատյանի և Արթուր Մկրտչյանի հիշատակին (խմբ. Զ.Վ. Խառատյան, Հ.Լ. Պետրոսյան), ՀՀ Մշակույթի նախարարություն, Հայաստանի ազգային պետական թանգարան, Երևան, էջ 36-38:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1994, Ավանդապահության աստիճանը արցախահայության բանահյուսության մեջ, Թեզիսներ Հրաչյա Աճառյանի գիտական գործունեությանը նվիրված միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների (առաջաբանը՝ Ա. Խաչատրյանի), ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ, Երևանի «Հրաչյա Աճառյան» համալսարան, Գիտությունների միջազգային «Արարատ» ակադեմիա, Երևան, էջ 62:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1995, Միքայել Միանսարյանցի «Քնար հայկական» ժողովածուի պատմամշակութային արժեքը, Հանրապետական գիտական նստաշրջան՝ նվիրված 1990-1994 թթ. ազգագրական և բանագիտական հետազոտությունների արդյունքներին. Զեկուցումների հիմնադրույթներ (խմբ. Ս.Բ. Հարությունյան, Դ.Ս. Վարդումյան), ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ, Երևան, էջ 81:
- Варданян С.А. 1998, Петербургский период деятельности Микаэла Миансарянца, Лавровское (среднеазиатско-кавказские) чтения, 1996-1997 гг. Краткое содержание докладов (ред. В.П. Курылев), Российская академия наук, Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера), Санкт-Петербург, с. 130-132.
- Վարդանյան Ս.Ա. 1999թ, Արցախյան բանահյուսության նմուշներ՝ մի բանասացի երկացանկում, «Հայ ժողովրդական մշակույթ X». Հանրապետական գիտաժողով, Զեկուցումների հիմնադրույթներ (խմբ. Ս.Բ. Հարությունյան, Դ.Ս. Վարդումյան), նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ հիմնադրման 40-ամյակին, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ, Երևան, էջ 78-80:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2000թ, Հումորն ու երգիծանքը սահմանային իրավիճակներում, Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հանրապետական IV գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներ (խմբ. Ս.Ա. Հայրապետյան), ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն, Գյումրի, էջ 48-49:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2000գ, Աստվածաշնչային մոտիվներով հորինված հոգևոր երգերը Միքայել Միանսարյանցի գնահատմամբ, Գիտական նստաշրջան՝ նվիրված

- «Ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործության կաբինետի» և «Հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ամբիոնի» հիմնադրման 30-ամյակին, 20-23 հունիս, 2000 թ., զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, էջ 31:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2001, Հայ նշանավոր մարդկանց հուշապատումները բանասացների երկացանկում, «Հայ ժողովրդական մշակույթ XI». Հանրապետական գիտաժողով, Ձեկուցումների հիմնադրույթներ (խմբ. Ս.Բ. Հարությունյան, Դ.Ս. Վարդանյան), ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ, Երևան, էջ 102-104:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2006գ, Ժողովրդական բանահյուսության դրսևորումները արցախյան ազատամարտում, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն. անցյալը, ներկան և ապագան. Միջազգային գիտաժողով. Ձեկուցումների հիմնադրույթներ (հունիսի 21-24 2006 թ., Ստեփանակերտ), ԼՂՀ կառավարություն, ՀՀ ԿԳՆ, ԼՂՀ ԿՄՍ նախարարություն, ՀՀ ԳԱԱ, ԵՊՀ, Արցախի պետական համալսարան, Երևան, ԵՊՀ հրատ., էջ 151-152:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2019, Արցախում գրառված ծիսական երգերի նմուշներ, Արամ Ղանալանյան -110. Ծրագիր և զեկուցման հիմնադրույթներ (խմբ. Պ.Ս. Ավետիսյան, Տ.Ս. Դալայան). Հանրապետական երկօրյա գիտաժողով՝ նվիրված Արամ Ղանալանյանի ծննդյան 110-ամյակին և ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի հիմնադրման 60-ամյակին (2019 թ., 21-22 հունիս. Ծաղկաձոր), Երևան, էջ 30:

Գրախոսականներ

- Վարդանյան Ս.Ա. 1991 (գրախոս.), Շ.Ա. Гуллагян, Указатель сюжетов армянских волшебных и новеллистических сказок, Ереван, 1990 (Հրաշապատում և նովելիստական հեքիաթների սյուժետային ցանկ), Բանբեր Երևանի համալսարանի, N 1 (73), Երևան, էջ 208-209:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1996ա (գրախոս.), Վ. Սվազյան, Կիլիկիա. արևմտահայոց բանավոր ավանդությունը, «Պայքար», N 5-6, Երևան, էջ 54-57:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1997բ (գրախոս.), Վ.Գ. Սվազյան, Կիլիկիա. արևմտահայոց բանավոր ավանդությունը, Երևան, «Գիտություն», 1994, 408 էջ, Մեծ Եղեռն. արևմտահայոց բանավոր վկայություններ, Երևան, «Գիտություն», 1995, 224 էջ, Մեծ Եղեռնը արևմտահայոց հուշապատումներում և թուրքալեզու երգերում, Երևան, «Գիտություն», 1997, 32 էջ, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 2 (595), Երևան, էջ 191-193:
- Վարդանյան Ս.Ա. 1998բ (գրախոս.), Վ.Գ. Սվազյան (կազմ.), Հայ ժողովրդական հեքիաթներ. Վան-Վասպուրական, հ. 15, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ հրատ., 1998, 512 էջ, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 3 (599), Երևան, էջ 194-195:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2000դ (գրախոս.), Սասնա ծռեր, հ. Դ (նոր պատումների գրառումը և բնագրի պատրաստումը՝ Սարգիս Հարությունյանի և Արուսյակ Սահակյանի), Երևան, «Գիտություն», 1999, 582 էջ, Պատմաբանասիրական հանդես, N 2 (154), Երևան, էջ 265-267:

- Վարդանյան Ս.Ա. 2002գ (գրախոս.), Վ.Գ. Սվազյան, Հայոց ցեղասպանություն. Ականատես վերապրողների վկայություններ, Երևան, «Գիտություն», 500 էջ, Պոլսահայոց բանահյուսությունը, Երևան, «Գիտություն», 592 էջ, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 1 (605), Երևան, էջ 206-208:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2004գ (գրախոս.), Իշխանուհի Մարիամ Թումանյանի ազգաշահ գործունեությունը. հայ ժողովրդի պարերի գնահատման մի յուրատիպ վկայություն (գրախոսություն՝ Մարիամ Թումանյան, Իմ համառոտ կենսագրությունը և իմ հիշողությունները (տեքստի կազմում, առաջաբանի հեղինակ, ծանոթագրություններ՝ Ա.Հ. Բախչինյան), 2003, Գրականության և արվեստի թանգարանի հրատարակչություն, 414 էջ, «Մովսես Խորենացի» գիտական, պատմաբանասիրական, բնագիտական հանդես, N 5-6, Երևան, էջ 66-70:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2004դ (գրախոս.), Վերժինե Սվազյան, Հայոց ցեղասպանությունը և պատմական հիշողությունը, «Օրեր» համաեվրոպական անկախ ամսագիր, Պրահա, N 3-4 (29), էջ 40-42:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2004ե (գրախոս.), Վ.Գ. Սվազյան, Հայոց ցեղասպանությունը և պատմական հիշողությունը, Երևան, «Գիտություն», 2003, 145 էջ, Պատմաբանասիրական հանդես, N 3 (167), Երևան, էջ 281-283:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2006դ (գրախոս.), Л.М. Варданян, Степан Лисициан и истоки армянской этнографии (Ստեփան Լիսիցյանը և հայ ազգագրության ակունքները), Երևան, «Гитутюн», 2005, 424 с., Պատմա-բանասիրական հանդես, N 1 (171), Երևան, էջ 314-317:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2008 (գրախոս.), Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, հ. 24, Երևան, «Գիտություն», 222 էջ, Պատմաբանասիրական հանդես, N 1 (177), Երևան, էջ 280-282:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2010գ (գրախոս.), Արթուր Մկրտչյան, Общественный быт армян Нагорного Карабаха (вторая половина XIX – начало XX вв.) (Լեռնային Ղարաբաղի հայերի հասարակական կենցաղը. XIX դ. երկրորդ կես – XX դ. սկիզբ), Երևան, «Гитутюн», 2010, 168 с., Պատմաբանասիրական հանդես, N 2 (184), Երևան, էջ 266-267:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2012 (գրախոս.), Լուսինե Ղոնջյան, Երկվորյակների առասպելը և դրա տարբեր դրսևորումները հայ վիպական ավանդության համակարգում, Երևան, «Գիտություն», 2012, 151 էջ, Պատմաբանասիրական հանդես, N 1 (189), Երևան, էջ 257-259:
- Վարդանյան Ս.Ա. 2017բ (գրախոս.), Արմեն Սարգսյան, Արցախի բանահյուսությունը, Երևան, «Էդիթ Պրինտ», 2015, 748 էջ, Պատմաբանասիրական հանդես, N 1 (204), Երևան, էջ 238-241:

ՏՈՐՔ ԴԱԼԱԼՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու

ՆՎԱՐԴ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու